

**ТЕАТРАЛЬНЕ НАВЧАННЯ І СТАНОВЛЕННЯ
МОЛОДИХ ФАХІВЦІВ У ТЕАТРІ
У викладі і коментарях Р. Г. Коломійця**

Брали участь

В очному режимі — професор КНУ театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого, чл.-кор. АМУ, засл. діяч мистецтв України Р. Г. Коломієць, професор ХДАК, засл. діяч мистецтв України І. О. Борис, професор КНУ театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого Н. В. Владимірова, доцент Тернопільського педагогічного університету ім. Гнатюка, нар. артист України В. М. Хім'як, ст. викладач КНУТ-КіТ ім. І. К. Карпенка-Карого, актор і режисер з пластики Національного академічного театру російської драми імені Лесі Українки О. О. Роєнко, головний режисер Вінницького академічного театру ляльок «Золотий ключик» О. В. Свіньїн, директор Вінницького академічного театру ляльок «Золотий ключик» засл. працівник культури України М. Д. Байдюк, директор — художній керівник Коломийського драматичного театру ім. І. Озаркевича, засл. артист України Д. І. Чиборак, доцент Львівського національного університету ім. І. Франка С. В. Максименко, відповідальний секретар журналу «Український театр» Л. О. Распутіна, режисери — випускники КНУТКіТ ім. І. К. Карпенка-Карого Д. І. Гусаков, М. П. Голенко;

В заочному режимі — професори КНУТКіТ ім. І. К. Карпенка-Карого, засл. діяч мистецтв України А. П. Попов, засл. діяч мистецтв України Ю. П. Висоцький, засл. діяч мистецтв України В. М. Судьїн, доцент Львівського національного університету ім. І. Франка, нар. арти-

стка України Т. М. Литвиненко, доценти КНУ театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого, засл. діяч мистецтв України Б. О. Куріцин, В. А. Чаїдзе.

Засідання «Круглого столу» відбулося у Коломийському драматичному театрі імені Івана Озаркевича під час проведення творчої акції АМУ «Мистецтво молодих». Але дискусії точилися впродовж усіх п'яти днів і вечорів. Театральні фахівці обмінювались досвідом, судженнями, пропозиціями, запереченнями, полемізували — до вистави, по її закінченню, між виставами і, звісно, на спеціальному засіданні 20 жовтня 2007 р. Розмови точилася, як правило, навколо того, чого не добирають молоді актори і режисери у вищих навчальних театральних закладах і що заважає їх професійному становленню в театрі. Якщо сфокусувати зміст сказаного на «Круглому столі», можна виділити принаймні шість проблем, які стали предметом дискусії поміж фахівцями театру.

1. Молодим акторам не вистачає сценічного досвіду, і, відповідно, сценічних навичок. Про це говорили всі учасники засідання. Зокрема, як зазначив І. О. Борис, сьогодні далеко не кожен, бодай дуже обдарований актор-випускник, запрошений до професійного театру, може одразу художньо повноцінно увійти до поточного репертуару театру. Тож, на думку Ігоря Олександровича, досвідченого педагога і театального практика, має бути відчутно збільшена загальна кількість і, відповідно, кількість публічних показів дипломних вистав акторів-випускників. Актори повинні «награтися» до того часу, як вони стануть акторами професійних театрів.

Цю думку стосовно випускників, акторів і режисерів, підтримав В. А. Чаїдзе. При театральному інституті мав би бути Навчальний театр з своїм поточним репертуаром, де протягом року актори могли б грати, а режисери ставити вистави.

З цієї точки зору, як зазначив Ю. П. Висоцький, деякі дипломні вистави не тільки могли б, але й мають презентувати молодь на театральних фестивалях. Як це сталося, приміром, з виставою «Урок» Ежена Йонеска, створеною на курсі, яким керує у КНУТКіТ ім. І. К. Карпен-

ка-Карого сам Юрій Пилипович. Вистава була широко показана на Всесвітньому фестивалі театральних шкіл на Філіппінах, потім — в Італії, де здобула міжнародне визнання з боку фахівців-педагогів, а перед цим пройшла апробацію на публіці на сцені Київського академічного театру юного глядача.

Треба поширювати подібну практику. Не всім пощастить потрапити до Філіппін, не кожен випускний курс одержує запрошення до Італії. Але, як зауважив доцент В. М. Хім'як, дипломні вистави, створені на кафедрі акторської майстерності Тернопільського педагогічного університету, можуть бути показані, скажімо, на Міжнародному фестивалі «Тернопільські театральні вечори. Дебют». Та й сама назва фестивалю до цього зобов'язує. Хоча, як відзначили фахівці, не всі, далеко не всі дипломні вистави заслуговують на високу оцінку.

2. У зв'язку з цим в учасників «Круглого столу» виникло неумоглядне питання — чи потрібно художньому керівникові акторського курсу у вузі самому ставити переддипломну і дипломну виставу чи це має робити запрошений зі сторони авторитетний у театральному світі режисер? Думки розділились.

Р. Г. Коломієць, розуміючи всю делікатність питання, тим не менш висловився досить певно. Як може керувати акторським курсом і, вже тим більш, ставити дипломну виставу фахівець (режисер чи актор, байдуже), який самий не зажив слави на сценічному поприщі? А таке спостерігається, особливо у новостворених театральних вузах.

Але у нього знайшлися й опоненти. Аргумент єдиний: театральний режисер і театральний педагог — це різні професії. В. М. Судьїн, який пропрацював багато років в театрі і все життя — у театральній педагогіці, нагадав, що видатні театральні педагоги Київського державного інституту театрального мистецтва ім. І. К. Карпенка-Карого Л. А. Олійник і М. М. Карасьов взагалі ніколи не працювали в театрі, присвятивши себе театральній педагогіці і ставивши при цьому взірцеві дипломні спектаклі, які прикрашали столичну театральну афішу. Але сьогодні, коли вводиться магістратура для режисерів, варто подумати над тим, щоб кілька дипломних вистав режисери-магастранти здійснювали на дипломному акторському курсі.

Зрештою, зійшлися на тому, що це справа кожного конкретного випадку. Але треба прискіпливіше, особливо у новостворених вузах, ставитись до питання призначення художніх керівників акторських і режисерських курсів і постановок дипломних вистав.

3. Художнього керівника Коломийського драматичного театру ім. І. Озаркевича Д. І. Чиборака учасники «Круглого столу» поздоровили з наданням театру імені Івана Озаркевича. В свою чергу Д. І. Чиборак розповів про історію театру та про підготовку до відзначення 160-річчя від часу створення першого у Галичині професійного театру у Коломійі. Готується ряд вистав до ювілею за участю молодих акторів, до речі, учасників акції «Мистецтво молодих», а також унікальний міжнародний фестиваль аутентичних театрів.

Річ у тому, що Д. І. Чиборак зібрав під свої крила наймолодшу в Україні трупку. Її кількісну основу складають випускники Рівненського та Луцького інститутів культури і мистецтв. Він ставить перед молодими акторами найскладніші художні завдання і домагається їх вирішення. Про це свідчать такі вистави самого Дмитра Івановича, як «Гуцульський рік» Гната Хоткевича, «Іродова морока» Пантелеймона Куліша, «Земля» за Ольгою Кобилянською, а також вистава «Боа-констріктор» за повістю Івана Франка, поставлена режисером-дипломником КНУ театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого Максимом Голенком. Високо оцінюючи творчі потенції своїх молодих акторів, доручаючи їм відповідальні ролі у виставах, Д. І. Чиборак водночас відзначає суттєві прогалини в оволодінні ними майстерністю актора, зокрема — сценічної мови. Режисерові на репетиціях доводиться витратити багато зусиль і часу на педагогічну працю, аби спромогтися від молодих акторів дійового слова на сцені.

До розмови приєднується режисер зі сценічної пластики коломийської вистави «Суєта» Івана Карпенка-Карого, показаної в рамках акції «Мистецтво молодих», О. О. Роєнко. Виявляється і з пластикою у молодих, безумовно, талановитих коломийських акторів не все гаразд. Не знають можливостей свого тіла, не навчені, як слід, сценічному руху, невправно фехтують. Це виявилось під час репетицій «Суєти». Довелося ледь не місяць напружено працювати, аби актори спромоглися виконати настанови режисера з пластики.

Р. Г. Коломієць, постановник вистави «Суєта», також відзначає високі потенційні можливості коломийських акторів, проте висловлює своє занепокоєння щодо їхнього фахового озброєння, зокрема, невміння вибудувувати дійовий контрапункт ролі. Можуть багато, вміють не всі і не все — брак школи! Як же викладається акторська майстерність, сценічний рух і сценічне слово у Рівному і Луцьку? Питання не умоглядне і не декларативне.

Сьогодні спостерігається, як зазначив Р. Г. Коломієць, помітне зростання мережі вищих театральних-освітніх закладів. Акторів готують ледь не в кожному обласному центрі. Зрозуміло, акторів готують, як правило, для своїх театрів, адже таким чином відпадає одне з нагальних питань — питання надання житлової площі молодим фахівцям. А чи достатньо забезпечені молоді театральні-освітні заклади педагогами вищої кваліфікації? Може, варто поставити питання про експертну оцінку викладання фахових дисциплін у деяких вузах?

Зрештою, працювати треба сьогодні і з цими акторами, підсумовує обговорення цього питання Д. І. Чиборак, й висловлює цілком слушну і реальну пропозицію про організацію майстер-класів зі сценічного руху (його погодився вести О. О. Роєнко, уже закуплено театром сценічну зброю) і зі сценічної мови (питання з педагогом зі складу професорів КНУ театру, кіно і телебачення ім. І. К. Карпенка-Карого перебуває у стадії вирішення) у Коломийському театрі. Двічі на сезон, по десять днів занять. Зрештою, це стосується не тільки Коломийського театру. На цьому й зійшлися.

4. Досить несподіваним було повідомлення О. В. Свіньїна, підтримане М. Д. Байдюком, про доцільність підготовки акторів для свого театру, за наявності в них хоча б середньої театральної освіти, безпосередньо у Вінницькому театрі ляльок «Золотий ключик». Беруть випускників театального відділення музичного училища і починають їх вчити азам мистецтва ляльок, призначаючи, скажімо, до другого складу виконавців, в самому процесі занять-репетицій. Звісно, проводять і окремі заняття зі спеціальних дисциплін. Вчить дипломований режисер, вчать дипломовані актори, вчить сама атмосфера театру, якої не завжди може досягти у театральному інституті, особливо коли в ньому

немає Навчального театру. Цебто у цьому випадку театральне навчання тісно пов'язується з театральним виробництвом.

А. П. Попов, не відкидаючи досвіду своїх вінницьких колег, звернув увагу на те, що у театральному університеті існує система заочного навчання акторів лялькового театру вищої кваліфікації, і цього не варто ігнорувати. Вінничани погодились з цією слушною пропозицією.

5. Р. Г. Коломієць загострив питання підготовки молодих режисерів у театральних інститутах. Випускник режисерського відділення театального вузу, за його образним висловленням, взагалі не може, не має права бути молодим. Приходячи до професійного театру, він уже першою своєю виставою, своїм режисерським задумом має об'єднати, захопити труп професійних акторів і повести їх до створення художньо цілісної, художньо переконливої вистави. Від початку режисер, яким би не був його вік і досвід, має повести трупу за собою. Чи може це зробити режисер, за плечима якої одна дипломна вистава?

Слушні міркування щодо становлення майбутніх режисерів на четвертому і п'ятому курсі навчання у театральному інституті висловив В. А. Чаїдзе. Зокрема, він виклав свої міркування щодо мистецтва створення художньої цілісності вистави.

Р. Г. Коломієць поділився своїм досвідом, коли студент-режисер ставить свої перші вистави (як правило, це казки) вже на четвертому курсі. Таким чином, виходячи зі стін інституту і входячи у театральний процес, молодий режисер має за плечима кілька вистав. Звісно, трапляється по-різному, але тільки повноцінна практика в професійному театрі уже на четвертому курсі навчання може засвідчити чи заперечити місце молодого режисера у театральному процесі. Колишня випускниця Р. Г. Коломієця Аніта Яроцька підтвердила, що свою першу виставу вона поставила, будучи студенткою четвертого курсу, у Херсонському академічному музично-драматичному театрі ім. М. Куліша, вистава й досі в репертуарі театру. Охоче надає свою сцену молодим режисерам і Д. І. Чиборак. Інший студент Р. Г. Коломієця, Денис Гусаков, ще навчаючись на четвертому курсі інституту, почав готувати у коломийському театрі як постановник і сценограф шекспірівського «Гамлета», вистава й досі у діючому репертуарі театру. і навіть одержала Дип-

лом за кращу сценографію на Міжнародному театральному фестивалі «Мельпомена Таврії».

6. Процесу підготовки театрознавчих кадрів у Львівському національному університеті ім. І. Франка присвятила свій виступ С. В. Максименко. Тут прагнуть наблизити навчання молодих театрознавців — критиків, істориків театру (а тут працюють видатні педагоги і вчені) з театральною практикою (систематичним відвідуванням і рецензуванням вистав заньківчан, курбасівців, інших львівських театрів). Авторитетний театрознавчий журнал «Просценіум» охоче надає свої площі для молодих театрознавців, у тому числі для студентів театрознавчого факультету.

Журнал «Український театр» радо стрічає студентів-театрознавців, як повідомила Л. О. Распутіна, був навіть цілий номер журналу, складений цілком з дописів молодих театрознавців. Проте журнал виходить раз на два місяці і можливості надання своїх шпальт студентам-театрознавцям досить обмежені.

Р. Г. Коломієць вважає це нонсенсом — і періодичність видання, й саму кількість сторінок цього потрібного усім театральним діячам видання. Далі він зупиняється на тому, що молоді театрознавці, в принципі майже всі театрознавці дивляться на театр, так би мовити, збоку. Й від того нерідко виступають в ролі судей над театром, над виставою, над актором. Рецензія на виставу нерідко зависає в повітрі. Вона не потрібна театрові, до неї не дослухається читач.

Б. О. Куріцин повідомив про свій досвід виховання театрознавців в театрі. Театрознавчий курс, яким він керує з М. І. Рєзниковичем, навчається безпосередньо в театрі. Майбутні театрознавці пізнають театр, так би мовити, зсередини, знайомляться з роботою цехів, сценографів, режисерів безпосередньо на «театральному виробництві», відвідують репетиції від читки за столом до випуску вистави. Таким чином, молодий театрознавець буде в своїй праці дивитись на театр не збоку, не з позицій вищого судді, а зсередини, розуміючи і відчуваючи, як усе це — вистава робиться.

Р. Г. Коломієць підтримав виступи С. В. Максименко і Б. О. Куріцина і виклав свою давню задумку щодо спільного навчання на одному те-

атральному курсі акторів, режисерів і театрознавців. Два роки вчать спільно, викладаються одні і ті самі дисципліни, а від третього курсу починається спеціалізація: хто починає вчитися режисурі, хто — акторській справі, а кому судилося стати театрознавцем.

На підсумковому засіданні «Круглого столу» конструктивні пропозиції щодо виховання молодих театральних фахівців у вищих театральних навчальних закладах, які були підтримані його учасниками, були згруповані для подальшого вивчення і вирішення у відповідних інстанціях.